

JANUAR 2008.

IZVJEŠTAJ ZA ZEMLJU

Bosna i Hercegovina

Ostvaren je napredak u pogledu odgovornosti za ratne zločine iz perioda oružanih sukoba prve polovine 1990-tih godina prošlog stoljeća, što uključuje i domaća krivična gonjenja. Međutim, broj izbjeglica i raseljenih osoba koje se vraćaju u svoje mjesto porijekla i dalje opada.

Odgovornost za ratne zločine

Poboljšana zvanična saradnja bosanskih vlasti sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), uključujući i saradnju Republike Srpske, dala je konkretne rezultate u 2007. godini. Bosanski Odjel za ratne zločine je nastavio uspješno izvršavati svoj mandat procesuiranja osoba koje su odgovorne za ratna zvjerstva. Ipak, postoje zabrinutosti u pogledu toga kako ovaj Odjel u krivičnim gonjenjima određuje prioritete, pitanje prekomjernih korištenja zatvorenih sesija (koji se pravdaju na temelju zaštite svjedoka) i neadekvatnih aktivnosti otvaranja prema javnosti.

Bosanska saradnja sa srbijanskim vlastima i snagama za očuvanje mira Europske unije u Bosni i Hercegovini (EUFOR) rezultirala je hapšenjem optuženog generala vojske bosanskih Srba Zdravka Tolimira u maju i njegovim transferom u MKSJ. Dva najtraženija optuženika MKSJ-a, Ratko Mladić i Radovan Karadžić, i dalje su, pak, na slobodi. Dragan Zelenović se izjasnio krivim i u aprilu ga je MKSJ osudio na 15 godina zatvora za silovanja i mučenja bošnjačkih (bosanski muslimani) žena i djevojčica u području Foče. Žalbeno vijeće MKSJ-a je smanjilo kazne Radoslava Brđanina (osuđenog za nesprječavanje ratnih zločina protiv bošnjačkih i hrvatskih civila) i Vidoja Blagojevića (osuđenog za zločine protiv čovječnosti u Srebrenici) u aprilu i maju, u odvojenim slučajevima.

Optuženici kojima se sudilo pred bosanskim Odjelom za ratne zločine uključivali su bivšeg zapovjednika jugoslovenske vojske Marka Samardžiju; Gojka Jankovića, bivšeg zapovjednika vojnih jedinica Republike Srpske koje su djelovale u Foči i 11 pripadnika srbijanske specijalne policije i vojske koji su optuženi za genocid u vezi sa masakrom u Srebrenici. Gojko Kličković, bivši premijer Republike Srpske, izručen je Bosni iz Srbije u junu 2007.g. Kličković je optužen za zločine protiv humanosti.

Radovan Stanković, prvi optuženik koji je prebačen iz MKSJ-a u Bosnu, u maju je pobjegao prilikom transporta u bolnicu. Stanković je služio kaznu od 20 godina zatvora za zločine protiv bošnjačkih civila u području Foče, nakon što ga je u novembru 2006.godine osudio bosanski Odjel za ratne zločine. U vrijeme sastavljanja ovog izvještaja on je i dalje na slobodi.

Tokom 2007. godine MKSJ je prebacio pet slučajeva Odjelu na suđenje, uključujući slučaj Milorada Trbića, optuženog za učestvovanje u genocidu u Srebrenici. No, žalbeno vijeće MKSJ-a je u julu 2007. godine presudilo protiv prebacivanja slučaja Milana i Sredoja Lukića koji se tiče navoda o njihovoj učestvovanju u ubistvima civila na području Višegrada, promijenivši na ovaj način raniju odluku. Sud je citirao obim počinjenih zločina i mogući duševni bol žrtava, u slučaju transfera.

Krivična gonjenja za ratne zločine se također nastavljaju pred kantonalnim sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine (26 slučajeva u vrijeme sastavljanja ovog izvještaja), okružnim sudovima Republike Srpske (devet slučajeva), i sudom za posebnu oblast u Brčkom (jedan slučaj). Domaći tužioci i sudije su sve više proaktivni u istraživanju i krivičnom gonjenju ratnih zločina, ali ih i dalje koči slaba zaštita svjedoka, nedostatak finansijskih sredstava, te ograničena politička podrška i podrška javnosti. Nedostatak volje kod banjalučkog suda (Republika Srpska) da klasifikuje seksualne zločine iz perioda rata kao ratne zločine izazvao je kritike u zemlji.

Broj tužbi podnesenih sudovima u Republici Srpskoj i Federaciji protiv oba entiteta za kompenzaciju za smrtne slučajeve i povrede tokom ratnog perioda i dalje rastu. Nijedan entitet nema strategiju za sistematično rješavanje hiljada ovakvih tužbi.

Međunarodni sud pravde je 26. februara presudio da srbijanska Vlada nije direktno odgovorna za genocid tokom rata u Bosni (vidi poglavlje o Srbiji). Udruženja bosanskih žrtava bila su očajna zbog presude i organizovala su više mirnih protesta.

Sudbina oko 13.000 nestalih osoba iz rata i dalje je nepoznata. Većina njih su Bošnjaci. Masovne grobnice sa 200 žrtava masakra u Srebrenici, od koji su neke djeca, pronađene su u septembru.

Povratak izbjeglica i raseljenih osoba

Prema podacima iz juna preko 134.000 Bosanaca je i dalje interno raseljeno. Visoki komesar UN-a za izbjeglice (UNHCR) registrovao je oko 1.250 povratka interno raseljenih lica i 300 izbjeglica tokom prve polovine 2007.godine, što je približno polovina broja za isti period iz 2006. godine. Većina izbjeglica koja su se vratila u 2007. godini su Bošnjaci, dok su većina interno raseljenih lica koja su se vratila Bošnjaci ili bosanski Srbi.

Sve osobe koje su registrovane kao povratnici nisu ostale trajno, naročito u područjima gdje je etnička grupa povratnika sada u manjini. Ograničene ekonomske prilike i percepcije o nesigurnosti pružaju djelomično objašnjenje za ovo. Nasilje protiv manjina je još uvijek sporadično, ali u nekim slučajevima—kao što je nasilan napad u julu na mitropolita bosanskih Srba Hrizostoma u Bosanskom Petrovcu, za koji još uvijek nije podignuta optužnica ni protiv koga—to potkopava vjeru u povratak. Povratak vlasništva od strane predratnih vlasnika u okviru programa nacionalne restitucije se povećalo, ali većina povratnika iz manjinskih grupa potom prodaju svoju imovinu, naročito u urbanim područjima.

Mnogim osobama koje su i dalje raseljene nisu imali imovinu prije rata. Uprkos vladinim programima izgradnje smještaja za raseljene osobe u 30 općina, nedostatak smještaja i dalje predstavlja prepreku povratku. Oko 7.000 interno raseljenih osoba i dalje živi u kolektivnim centrima, od koji su neki ispod standarda.

Romske izbjeglice u Bosni, većina od kojih dolaze sa Kosova, i dalje predstavljaju ranjivu grupu i ovisni su o periodičnim produženjima svog privremenog zaštićenog statusa.

Državljanstvo i državna sigurnost

Bosanska komisija koja je uspostavljena radi razmatranja ratnih odluka o naturalizaciji stranih državljana nastavlja sa svojim radom. U vrijeme sačinjavanja ovog izvještaja završeno je razmatranje oko 1.300 slučajeva a bosansko državljanstvo je oduzeto u slučajevima oko 500 pojedinaca, uključujući oko 350 osoba sjevernoafričkog porijekla koje su došle tokom rata. Dok je prema nekim navodima proces motivisan isključivo brigom oko postojanja neregularnosti u odlukama o naturalizaciji, jasno je povezan sa brigom u vezi sa prisustvom islamskih radikala u Bosni koji imaju veze sa terorizmom.

Mnogi su uložili žalbe protiv oduzimanja državljanstva i dozvoljeno im je da ostanu u Bosni do ishoda tih procesa. U vrijeme sastavljanja ovog izvještaja, niko još nije deportovan. Državne i međunarodne organizacije koje se bave ljudskim pravima su izrazile zabrinutost da u Bosni ne postoji adekvatna zaštita protiv rizika povratka u situaciju ozbiljnih zloupotreba ljudskih prava, uključujući mučenje ili nehuman tretman, onih koji budu podvrgnuti deportaciji.

Šest osoba alžirske nacionalnosti koje su kao osobe osumnjičene za prijetnje sigurnosti ilegalno prebačene u Guantanamo 2002. godine uz saučesništvo bosanskih vlasti i dalje se nalaze tamo u vrijeme sastavljanja ovog izvještaja. U maju 2007. godine ovi ljudi (od kojih su četvorica bosanski državljani) podnijeli su tužbu protiv Bosne i Hercegovine pred Europskim sudom za ljudska prava radi toga što država nije intervenisala u njihovo ime kod Vlade Sjedinjenih Država, a što za posljedicu ima stalno kršenje ljudskih prava.

Decertifikacija policije

U aprilu 2007. godine Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je pristalo na uslove u skladu s kojima se 598 bosanskih policajaca diskvalifikovanih iz službe na temelju navodne umješnosti u kršenja ljudskih prava može ponovo prijaviti za posao u policiji. Odluka je uslijedila nakon zabrinutosti koju je izrazila Venecijanska komisija Vijeća Evrope i komesar za ljudska prava da proces decertifikacije nije sproveden transparentno i da nije postojao prikladan sistem žalbi. Decertifikovani bivši policajci koji su tražili da budu vraćeni na posao moraju prijaviti raniju decertifikaciju kada se prijavljuju za novu poziciju.

U julu je međunarodni Visoki predstavnik otpustio visoko pozicioniranog policijskog službenika Republike Srpske Dragomira Adnana zbog toga što je koristio svoju poziciju za zaštitu bjegunaca, kao i dodatnih 35 policajaca radi navoda o njihovoj ulozi u masakru u Srebrenici.

Zagovornici ljudskih prava

Ubistvo Duška Kondora, jednog od osnivača Helsinškog komiteta za ljudska prava u Republici Srpskoj, koji je ubijen u februaru u napadu iz automatskog oružja koji su izvršili lokalni gangsteri a u kojem je ozbiljno povrijeđena i njegova kćerka, viđeno je kao znak za uzbunu među bosanskim zagovornicima ljudskih prava. Mada se čini da napad nije povezan sa Kondorovim radom u oblasti ljudskih prava, njegove kolege tvrde da mu policija nije obezbijedila odgovarajuću zaštitu, uprkos zahtjevima za pomoć koji su upućenih nakon ranijih prijetnji. Suđenje osobama optuženim za učešće u Kondorovom ubistvu je trenutno u toku.

U martu je Ministarstvo pravde pojednostavilo zahtjeve za registraciju nevladinih organizacija na državnom nivou.

Ključni međunarodni akteri

Mandat međunarodnog Visokog predstavnika je produžen do juna 2008. godine, nakon izmjene plana Vijeća za implementaciju mira da se okonča u junu 2007. godine i zadrži samo Specijalnog predstavnika EU-a sa ograničenim ovlastima. Slovački diplomata Miroslav Lajčak je imenovan na obje pozicije u julu.

Bosanski pregovori sa EU-om u vezi sa Ugovorom o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) su i dalje opterećeni gubitkom kritične brzine zbog neriješenih pitanja u vezi sa policijom, javnim emitovanjem i reformom javne uprave. EU snage za očuvanje mira u Bosni i Hercegovini su smanjene sa 6.000 na 2.500 u decembru 2006. godine zbog boljeg stanja sigurnosti. Mandat posmatračke misije EU-a (EUMM) ističe u decembru 2007. godine.

U maju je Bosna i Hercegovina izabrana u Vijeće UN-a za ljudska prava. Članovi vijeća se moraju "pridržavati najviših standarda u promociji i zaštiti ljudskih prava". Pohvalno je da su vlasti Bosne i Hercegovine u junu pristale na objavljivanje izvještaja Komiteta za spriječavanje torture (CPT) Vijeća Europe koji je izdat nakon posjete Komiteta u martu. Izvještaj objavljen u julu citira neuspjeh da se

odijele opasni zatvorenici i izvjesne slučajeve maltretiranja zatvorenika od strane zatvorskih stražara, te neadekvatne odredbe i jamstva za maloljetne i mentalno oboljele zatvorenike.